

dünyanın 14. büyük pamuk üreticisi

Türk müteahhithlik firmaları için Orta Asya'daki en büyük pazarlardan biri olan Türkmenistan'ın en fazla önem verdiği sektörlerin başında enerji geliyor. Ülkenin ekonomik yapısı, doğal gaz, petrol ürünleri, pamuk ve tekstil sanayi, gıda ve hafif sanayi üzerine şekilleniyor. Türkmenistan dördüncü büyük gaz rezervlerine sahip ve Yoloten sahası toplu halde dünyanın en büyük rezervi. Dünyada 14. büyük, Orta Asya'da ise Özbekistan'dan sonra 2. büyük pamuk üreticisi olan Türkmenistan, dünyanın en kaliteli pamuklarını üretiyor.

Ekonomik Göstergeler

GSYİH: 48,51 milyar dolar (2012)
 İhracat – dünya sıralaması: 10,5 milyar dolar
 İhracat yaptığı ülkeler: Yüzde 69,6 Çin, yüzde 4,7 İtalya (2012)
 İthalat – dünya sıralaması: 8 milyar dolar
 İthalat yaptığı ülkeler: Yüzde 19,5 Çin, yüzde 17 Türkiye, yüzde 12,6 Rusya, yüzde 6,8 Birleşik Arap Emirlikleri, yüzde 6 Ukrayna, yüzde 4,7 Almanya, yüzde 4,2 İngiltere (2012)
 Resmi kur oranı ile GSYİH: 34,69 milyar dolar (2012)
 Reel büyüme oranı: Yüzde 11,1 (2012)
 Kişi başına düşen milli gelir: 8,600 dolar (2012)
 Sektörel dağılım: Yüzde 12 tarım, yüzde 54 sanayi, yüzde 34 hizmetler
 Doğal kaynaklar: Doğal gaz, petrol, sülfür, tuz
 Başlıca sanayi dalları: Doğal gaz, kimya sanayi, tekstil, gıda sanayi
 Başlıca tarımsal üretim: Pamuk, hububat, büyük ve küçükbaş hayvan
 Kaynak: CIA Worldfactbook

Türkmenistan'la ilgili temel bilgiler

Başkent: Aşgabat
Resmî dil: Türkmençe (Rusça yaygın)
Bağımsızlık tarihi: 27 Ekim 1991
Devlet başkanı: Gurbangüli Berdimuhammedov (14 Şubat 2007'den beri)
Din: Yüzde 90 Müslüman, yüzde 5 Ortodoks Hristiyan, yüzde 5 diğer
Yüzölçümü: 488.100 km²
Nüfus: 5,11 milyon (2013 tahmini)
Etnik yapı: Türkmen %85, Özbek %5, Rus %4, diğer %6

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra 1991'de bağımsızlığını kazanan Orta Asya Türk cumhuriyeti Türkmenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kırgızistan,

Özbekistan, ve Türkiye ile birlikte günümüzdeki yedi bağımsız Türk devletinden biri. Resmî para birimi Manat. Devlet başkanlığı, başbakanlık ve aynı zamanda en yüksek yürütme organı olan Halk

Maslahatı'nın başkanlığını da yürüten Saparmurat Niyazov'un (Türkmenbaşı) 21 Aralık 2006 tarihindeki vefatından sonra bu görevleri 11 Ocak 2007 seçimlerinden beri Gurbangüli Berdimuhammedov yürütüyor. Büyük doğal gaz ve petrol yataklarına sahip olan Türkmenistan'da enerji kaynakları ülkenin en önemli gelir kalemini oluşturuyor. Ülkenin tarıma elverişli topraklarında dünyanın en kaliteli pamukları yetiştiriliyor ve Türkmenistan dünyanın en önemli pamuk üreticilerinden biri. Türk firmaları, bu

potansiyeli iyi değerlendirdi ve Türkmenistan'da tekstil endüstrisinin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde büyük rol oynadı. Gurbangüli Berdimuhammedov'un yüzde 89 oranında oy alarak devlet başkanı seçilmesiyle Türkmenistan'da yeni bir dönem başladı. Türkmen lider ülkesinde demokrasiyi geliştirmek için gayret gösteriyor ve bunun yanında ekonomik reformlara da ağırlık veriyor. Yeni lider ayrıca, Türkmenbaşı'nın dünya siyasetindeki "tarafsızlık" tercihini de çevre ülkeler ile

iş birliğini artırmak şeklinde yeniledi ve Türkmenistan'a yeni bir vizyon kazandı. Türkmenistan artık uluslararası ilişkilerde çok daha aktif siyaset güden, dış açılma politikasıyla bölgesel bir güç olma arzusunda olan bir ülke görüntüsü çiziyor. Çin ile imzalanan yeni doğal gaz projesi 2010 yılından itibaren faaliyete geçti. Tam kapasite kullanıldığında yıllık 30, akabinde 60 milyar metreküp doğal gazı Çin'e taşıyacak. Bunun yanında, Nabucco ve Türkmenistan Afganistan, Pakistan ve Hindistan boru

hattı için çok yoğun bir diplomasi faaliyeti yürütülüyor. Bu bağlamda, Türkmenistan ile ilişkilerin Berdimuhammedov döneminde çok daha ilerletilmesi, uzun dönemli projelerin uygulanmaya başlanması için adımlar atılması, Türkiye ile Türkmenistan arasındaki ekonomik ilişkilerde dış ticareti artırıcı etki yaratması beklenebilir.

Türkmenistan enerji sektörünü önemsiyor
 Türk firmaları için büyük fırsatlar sunan Berdimuhammedov, Türkiye ile

ilişkilere büyük önem veriyor ve mümkün olduğunca ihalelerin öncelikle konusunda uzman, kaliteli, güvenilir projelerini zamanında sonuçlandırarak Türk firmalarına verilmesi konusunda gayret gösteriyor. Fakat son zamanlarda bazı firmaların projelerini vaktinde bitirememesi şirketlerimizi olumsuz etkiledi ve ihaleler geri alındı. Bu tür olumsuzlukların giderilmesi için Türk firmalarının daha dikkatli olması, imzalanan kontratların iyi analiz edilmesi ve firmaların sermayelerinin yeterli düzeyde olması gerekiyor.

Türkmenistan ekonomik olarak hızla kalkınıyor ve söz konusu pazara yeni yabancı firmalar giriyor. Enerji sektörü Türkmenistan'ın en fazla önem gösterdiği sektörlerin başında geliyor. Bu nedenle yeni doğal kaynakların aranması ve çıkarılması için büyük yatırımlara ihtiyaç duyuluyor. Türkiye bu alanda uluslararası şirketlere sahip olmadığı için mevzu bahsi geçen sektörde söz sahibi olamıyor. Bu gelişme Türkiye ve gelecek dönemdeki Türkmenistan stratejimiz için hayli olumsuz bir durum. Türkmenistan'da müteahhlik sektörü yakın gelecekte optimum seviyesine ulaşacak ve yeni yatırım alanları enerji, bilgi-bilişim, telekomünikasyon, organik tarım gibi katma değeri yüksek sektörler kayacak. Bu Türkmenistan'da müteahhlik yapan firmalarımızı olumsuz etkileyebilir.

Türk şirketleri Türkmenistan'daki değişimi iyi analiz etmek durumunda. 2000-2010 dönemini kapsayan

Avaza Milli Turizm Bölgesi

2007 yılında inşasına başlanan Avaza Milli Turizm Bölgesi, Türkmenistan'ın Hazar Denizi kıyısında Türkmenbaş şehrinde yer alıyor. Üç ayır aşamadan oluşan Avaza projesine göre, tesisler 750 hektarlık geniş bir alanda kuruluyor. Proje kapsamında modern otellerin yanı sıra sahil merkezleri, spor tesisleri, villalar, pansiyonlar, iş merkezleri, çocuk dinlenme kampları, dinlenme tesisleri ve kültür merkezleri yapılıyor. 2020 yılından tamamlanması hedeflenen üç aşamalı projenin toplam maliyeti 7 milyar dolar. Bölgede 60 modern otelin kurulması hedefleniyor. Ayrıca bölgenin ulaşım, iletişim ve altyapısı da yeniden kuruluyor.

Sovyet tarzı bir "Sosyal ve Ekonomik Dönüşüm Stratejisi" uygulayan Türkmenistan, 2003 yılında bu stratejiye 2020 yılına kadar olan dönemde de içine alan yeni bir uzun vadeli kalkınma programını da ekledi. Bu stratejiye göre ithal ikamesine dayalı ve yukarıda anılan sektörler için yüksek üretim hedeflerinin konulduğu bir plan benimsendi.

Türkmenistan'ın ekonomik yapısı, doğal gaz, petrol ürünleri, pamuk ve tekstil sanayi, gıda ve hafif sanayi üzerine dayalı oluyor. Dördüncü büyük gaz rezervlerine sahip ve Yoloten sahası toplu halde dünyanın en büyük rezervi. Türkmenistan, dünya sıralamasında 14'üncü büyük, Orta Asya'da Özbekistan'dan sonra ikinci önemli pamuk üreticisi ve dünyanın en kaliteli pamuklarını üretiyor.

Türkmenistan'ın dış ticaretinde başlıca ihracat ürünleri, petrol, doğal gaz ve madencilik ürünleri, tarım ürünleri ve sanayi ürünleri olarak sıralanıyor. Başlıca ithal ürünleri ise sanayi ürünleri, tarım ürünleri, petrol, doğal gaz ve madencilik ürünleri.

Türkmenistan'ın ihracatında başlıca ülkeler, Ukrayna - (Rusya) (%51), İran (%19), Türkiye (%10) Azerbaycan (%5), diğer (%20) olarak sıralanıyor. İthalatında ise, Türkiye (%17), ÇHC (%17), Rusya (%16), Ukrayna (%9), İran (%7), BAE (%5), diğer (%39) yer alıyor.

Son dönemdeki ekonomik gelişmeler

Türkmenistan, BDT ülkeleri içinde Rusya'dan sonra 7,94 trilyon metreküp mevcut ispatlanmış rezervi ile en önemli doğal gaz üreticisi. Ülkenin ispatlanmış petrol

rezervi ise 600 milyon ton. Türkmenistan, özellikle Çin Halk Cumhuriyeti ile gerçekleştirdiği doğal gaz satış anlaşması sonrası Çin Kalkınma Bankası'ndan temin ettiği yaklaşık 10 milyar dolarlık uzun vadeli kredi çerçevesinde doğal gaz sektöründe yeni tesislerin kurulmasına hız verdi. 2009 yılının Aralık ayında Türkmenistan-Çin Doğal Gaz Boru Hattı açıldı. Rusya Federasyonu'na olan bağımlılığın azaltılması ve satış noktalarının çeşitlendirilmesi çerçevesinde Türkmenistan-İran doğal gaz boru hattının kapasitesi 2010 yılının Ocak ayında arttırıldı. Çin'e ve Rusya'ya 2010 yılında doğal gaz ihracatının başlaması ve İran'a ihracat edilen doğal gaz miktarının arttırılmasıyla birlikte kalkınmakta olan enerji sektörüne yapılan yatırımlar, Türkmenistan'ın ekonomisinin gelişmesini sağladı. Halen bir şantiye görünümünde olan ülkenin, önümüzdeki yıllarda da pek çok yatırımla hızlı bir kalkınma dönemi içinde olacağı anlaşıyor. Mevcut hatlarını yanı sıra, Türkmenistan'ı Afganistan üzerinden Pakistan ve Hint Okyanusu'na bağlayacak olan TAP Boru Hattı Projesi gündemde. 1600 kilometre uzunluğunda ve 33 milyar metreküp kapasiteli olması planlanan bu hat ile Türkmen gazı Uzak Doğu pazarlarına da ulaşabilecektir.

Ekonomik ilişkilerimizde ivme

Türkiye ile Türkmenistan arasındaki ticari ilişkiler, özellikle müteahhlik alanında 2008 yılında rekor seviyelere ulaşan taahhütlerle birlikte hızlı bir artış ivmesi kazandı. 2009 yılında ise ticaret hacmimiz 1,2 milyar dolar seviyesine ulaştı. İnşaat alanında

büyük oranda Türk menşeli malzemelerin kullanılmasında, Türkiye'den yapılan ihracat arttı. Bununla birlikte, piyasada Türk mallarının kalitesi nedeniyle artan talebe bağlı olarak giyim ve gıda sektöründe mal hareketleri de arttı. Ayrıca, bavul ticareti olarak adlandırılan yolcu beraberliği ticaretinde de büyük bir yoğunluk gözlemleniyor.

Türkmenistan'daki Türk yatırımları

Türkmenistan, yatırım ortamının henüz yeterince gelişmemiş olmasına rağmen Türk doğrudan yatırımlarının Orta Asya'da en fazla gittiği ülkelerin başında geliyor. Türk firmaları, Türkmenistan'a genellikle "joint venture" kurarak giriyor. Ülkede özelleştirmenin yaygın uygulanmamış olması nedeniyle yerel ortaklar genellikle bir kamu kuruluşu oluyor. Türkmenistan'da gerçekleştirilen Türk sermayeli yatırımlar üçüncü ülkelerle birlikte yaklaşık olarak 1,5

milyar dolar tutarında. Türk firmaları, özellikle inşaat ve tekstil alanında büyük projelere imza attı, kurdukları modern tekstil tesisleri ile tekstil sanayinin temelini oluşturdu. Son dönemde Türkmenistan'da Türk firmaları tarafından enerji, inşaat malzemeleri imalatı, tarım teknolojileri, bankacılık, sağlık sektörü, kâğıt sanayisi ve gıda sektöründe de yatırımlar gerçekleştiriyor. Türkmen Kaynaklarına göre Türkmenistan'da kayıtlı 600'ün üzerinde Türk sermayeli firma olmasına rağmen tam anlamıyla faal olan firmaların sayısının daha az olduğu ifade ediliyor. Ülkemizin makine ve teçhizat, inşaat malzemeleri, gıda maddeleri, motorlu taşıtlar, tarım ve tohumculuk ve kimyasal ürünler, bilişim ve telekomünikasyon alanı Türkmenistan için önemli bir tedarikçi konumunda olduğu görülüyor. Türkmenistan'a yapılan ihracattaki artış ve Türkmenistan ile kültürel ve

siyasi ilişkilerin yoğunluğu dikkate alındığında, ihracatçılarımız pazara giriş imkânları bakımından diğer ülkelere nazaran avantajlı bir konumda. Türk yatırımları, Türkmenistan'ın ihracat potansiyelinin artmasına önemli katkıda bulundu. Özellikle tekstil yatırımları sayesinde daha önceleri pamuğun tamamını ihracat eden Türkmenistan, Orta Asya'nın tekstil ve hazır giyim merkezine dönüştü. Bu sektörde üretilen ürünler Rusya gibi geleneksel pazarların yanında ABD, Japonya, İsviçre, Almanya, Hollanda gibi gelişmiş ülke pazarlarına Türk girişimciler Türkmenistan'da Türk Eximbank kredisi ve pamuk ile geri ödeme şeklinde finansman yoluyla büyük projeler üstlendi. Ancak, mevcut pamuk rekoltesinin üzerinde pamuk tahsis suretiyle birçok projenin verilmesi geçmişte zaman

zaman ödemelerde sıkıntı yarattı. Türkmenistan, Türk müteahhlik firmaları için Orta Asya'daki en büyük pazarlardan biri. Bugüne kadar, bu ülkede Türk firmaları yaklaşık 25 milyar dolarlık 1000'e yakın projeye imza attı. Otayol, elektrik santrali, doğal gaz çevrim santrali, asfalt tesisi, köprü, çimento fabrikası, havalimanı ve konut inşaatları gibi, 99 adet proje üstlenildi ve 3,2 milyar dolarlık yatırım yapıldı.

Türkiye - Türkmenistan ekonomik ve ticari ilişkiler

Türkiye, 16 Aralık 1991'de Türkmenistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke oldu. Diplomatik ilişkiler, 29 Şubat 1992'de kuruldu. Siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkiler yoğun bir şekilde gelişti. Türkiye - Türkmenistan ekonomik ilişkileri 1992 yılında gelişti.

Türkiye, Türkmenistan'ın ilk 5 ticaret ortağı arasında

yer alıyor. Türkiye ile Türkmenistan arasındaki ticaret hacmi 2007 yılında 735 milyon dolar iken, 2008 yılında 1 milyar doları geçti ve 2009 yılında 1,2 milyar dolara yükselerek ihracatımız rekor kırdı. 2010 yılında da ticaret hacmimiz yükselmeye devam etti. Türkmenistan'ın toplam ithalatında; demir ve çelik ürünlerinin yüzde 13,95'i; elektrik ve elektrik teçhizatının yüzde 32,20'si; makinelerinin yüzde 8,52'si; plastik ve plastik mamullerinin yüzde 54,67'si; mobilya ve prefabrik yapılarının yüzde 45,36'sı; demir ve çeliğin yüzde 35,94'ü; tahta ve tahta ürünlerinin yüzde 37,17'si; alüminyum ve alüminyum ürünlerinin yüzde 64,40'ı; çeşitli kimyasalların yüzde 20,83'ü; taş ve diğer yer kaplama ürünlerinin yüzde 93,64'ü; Türkiye'den karşılanıyor.